

КОРУПЦИОННИ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩИНИ

Гергана Костадинова Костова
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Финанси и кредит“

Резюме: Обществените поръчки в момента са един от основните инструменти за преразпределяне на значителна част от brutния вътрешен продукт чрез бюджетите поради тази причина е необходимо, държавата да управлява ефективно и прозрачно разходването на публичните средства.

Обект на изследване в настоящата статия са обществените поръчки в българските общини. Предметът фокусира вниманието върху корупционните нарушения в процеса на организация и осъществяване на обществените поръчки в българските общини. Основната изследователска цел е да се установят, систематизират и класифицират корупционните практики при организацията и осъществяването на обществени поръчки със заявител български общини, водещи до закупуването на стоки и услуги, предлагани от частния сектор. Очакваният резултат е чрез „осветляване“ на тези нарушения да се създаде среда за тяхната превенция и избягване на вредните последствия за публичния сектор и в частност за общините. Вторичният резултат е по-ефективното управление на средствата в общинските бюджети. Конкретните задачи, които се поставят, са: описване на грешките и нарушенията в процеса на възлагане на една обществена поръчка; разкриване на корупционните възможности на всеки етап от осъществяването на една обществена поръчка и начините за справяне с корупцията при обществените поръчки на общинско ниво. Използваният метод за постигане на поставените задачи е чрез разглеждане и обобщаване на публикации, свързани с контрола, осъществяван върху обществените поръчки и борбата с корупцията при тях, без гаранции за изчерпателност.

Актуалността на темата се определя от факта, че борбата с корупцията продължава да е едно от основните предизвикателства пред развитието на пазарната икономика в България, а предприетите досега мерки се оказват недостатъчно ефективни, за да се справят с нея.

Ключови думи: обществени поръчки, нарушения при обществените поръчки, корупция при обществените поръчки.

JEL: H4, H72, H83.

PUBLIC PROCUREMENT CORRUPT PRACTICE IN THE BULGARIAN MUNICIPALITIES

Gergana Kostadinova Kostova
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
The Finance and Credit Department

Abstract: At present, public procurement is one of the main tools for budgetary redistribution of a significant proportion of the gross domestic product, thus requiring the state to manage effectively and transparently public funds spending.

The object of research in this article are public procurement in the Bulgarian municipalities. The subject focuses attention on the corrupt practices in the process of organization and implementation of the public procurements in the Bulgarian municipalities. The main research purpose is to identify, systematise and classify the corrupt practices in the organization and implementation of the public procurements assigned by the Bulgarian municipalities for buying goods and services offered by the private sector. The expected result is through the disclosure of these practices to create an environment for their prevention and avoidance of the adverse effects for the public sector and in particular for the municipalities. The secondary result is a more effective funds management in the municipal budgets.

Keywords: public procurement, violations at the public procurement, corruption at the public procurement

JEL: H4, H72, H83.

Възлагането на обществени поръчки в България се регламентира нормативно основно чрез Закона за обществените поръчки и Правилник за прилагане на Закона за обществените поръчки. В момента те са един от инструментите за преразпределяне на значителна част от brutния вътрешен продукт чрез бюджетите. Това налага, постоянно да се съблюдава от контролните органи, дали публичните средства посредством тях се изразходват ефективно и прозрачно.

Обект на изследване в настоящата статия са обществените поръчки в българските общини. Предметът фокусира вниманието върху корупционните практики и нарушения в процеса на организация и осъществяване на обществените поръчки в българските общини. Основната изследователска цел е да се установят, систематизират и класифицират корупционните практики при организацията и осъществяването на обществени поръчки със заявител български общини, водещи до закупуването на стоки и услуги, предлагани от частния сектор. Очакваният резултат е, чрез „осветляване” на тези практики са се създаде среда за тяхната превенция и избягване на вредните последици за публичния сектор и в частност за общините. Вторичният резултат е по-ефективното управление на средствата в общинските бюджети.

Актуалността на темата се определя от факта, че борбата с корупцията продължава да е едно от основните предизвикателства пред развитието на пазарната икономика в България. През последните години в България се създават множество институции, чиято цел е да се борят с корупцията. Те трябва да противодействат на всички корупционни прояви. Всички те обаче се изправят пред няколко основни проблема, които възпрепятстват ефективната им борба с корупцията: не са напълно независими; недостатъчен капацитет (нямат достатъчно човешки ресурси); не са ясно формулирани приоритетите им; не добра координация с останалите институции; няма критерии за оценка на ефективността от тяхната работа.

Статията е съставена в две основни части: част първа фокусира вниманието върху констатираните от Агенцията за обществени поръчки и Агенцията за държавна и финансова инспекция грешки, нарушения и пропуски, допускани в процеса на осъществяване на обществените поръчки; в част втора се разглеждат възможностите за корупция на всеки един етап от осъществяване на обществената поръчка и възможните начини за справяне с корупцията на общинско ниво.

I. Установени нарушения в областта на обществените поръчки

Възлагането на обществена поръчка започва с изготвянето на покана за участие в търг. Тя се изготвя след като местните органи на властта установят необходимост от покупката на машина, доставката на стоки или извършването на услуги от частна фирма. Задължение на държавата и местните органи е да осигурят на населението необходимите им блага, в необходимия обем и на достъпна цена. (Брусарски, Захариев, & Манлиев, 2015).

В продължителния процес на закупуване на стоки и услуги от местната власт често се допускат грешки. Основно Агенцията за обществени поръчки съдейства на всеки един етап от осъществяване на поръчката и извършва предварителен контрол. Тя е създадена през 2004 година съгласно Закона за обществените поръчки, който влиза в сила същата година и който предвижда създаването на самостоятелна административна структура в тази област.

Последващ контрол извършват Сметната палата и Агенцията за държавна и финансова инспекция. Органите, пред които може да се обжалва, са Комисия за защита на конкуренцията и Върховния административен съд (работна група, 2015).

Действащите нормативни документи, с които се регламентира дейността, свързана с обществените поръчки, са: Законът за обществените поръчки, Правилникът за прилагане на Закона за обществените поръчки, Наредба по чл. 13, ал. 3 от Закона за обществените поръчки (ЗОП) за критериите и реда за определяне на основни национални интереси в областта на сигурността и отбраната по смисъла на чл. 346 от договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) и реда за сключване на договори, Наредбата за провеждане на конкурси в устройственото планиране и инвестиционното проектиране.

В Закона за сметната палата, в Закона за държавната финансова инспекция, в Закона за защита на конкуренцията са регламентирани въпросите, свързани с контрола и начините на обжалване на обществените поръчки.

Принципите въз основа, на които се възлагат обществените поръчки са посочени в Закона за обществените поръчки, и са :

- ◆ равнопоставеност и недопускане на дискриминация;
- ◆ свободна конкуренция;
- ◆ пропорционалност;
- ◆ публичност и прозрачност.

Нарушенията, умишлени и неумишлени, които се извършват от местните власти в процеса на осъществяване на обществените поръчки, водят до „погазване” на посочените принципи в Закона за обществените поръчки и на принципа за „ефикасност”, заложен в Закона за публичните финанси. Този принцип от Закона за публичните финанси се нарушава при злоупотреби от страна на възложителите в процеса на осъществяване на обществени поръчки. Причината за това е, че той се свързва с постигането на максимални резултати от използването на ресурсите при осъществяване на дейността на организациите, опериращи с бюджетни средства, а вследствие на допуснати нарушения не се постигат желаните високи резултати от реализирането на обществената поръчка.

Най-често допусканите грешки и пропуски, констатирани от Агенцията за обществени поръчки след проведени проверки, са:

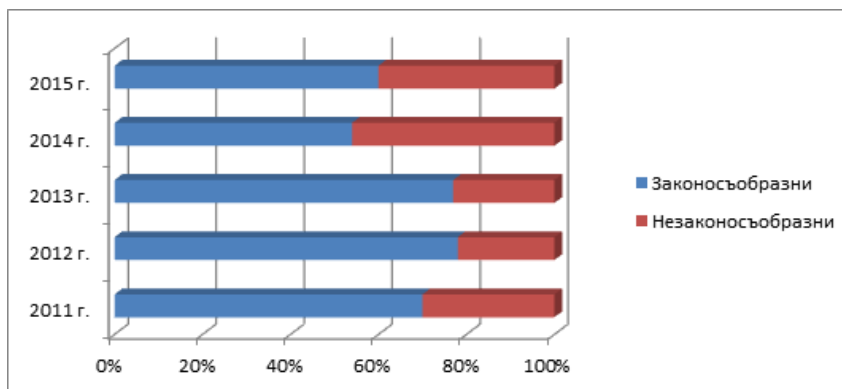
- ◆ в публикуваното обявление за обществена поръчка не се посочват данни за количеството и обема на извършваните дейности от частната фирма;
- ◆ не са уточнени условията, при които ще се извърши изплащането на дължимата на изпълнителя сума;
- ◆ в обявлението се посочват повече изисквания към фирмите от тези, регламентирани в Закона за обществените поръчки, което административно утежнява цялата процедура;
- ◆ неточна или неясна формулировка на предмета на обществената поръчка;
- ◆ необосновани мотиви за посочените критерии за избор на изпълнител;
- ◆ съкращаване на срока за получаване на оферти, без да са посочени законови предпоставки за това;
- ◆ неправилно определени срокове за закупуване и подаване на документацията – не е съобразено, че срокът изтича в неработен ден;
- ◆ предоставянето на непълна информация за обществената поръчка в обявлението за нея, което оказва влияние при вземането на решение за участие в процедурата;
- ◆ допускане на субективизъм при оценяване на посочените качествени показатели, като по този начин се осигурява победата на предварително избрана фирма.

Агенцията за обществени поръчки проверява: решенията за откриване на процедурата за обществена поръчка, публикуваното обявление за поръчката, избраната методика за оценка на предоставените оферти, мотивите на възложителя при избор на критерии за избор на изпълнител. Тези документи се проверяват, защото в тях се посочват условията да се учас-

тва в процедурата и критериите, въз основа на които се избира изпълнителят на поръчката. Целта на извършвания предварителен контрол е да се помогне методически на възложителя и да се ограничат случаите на незаконосъобразно и непрозрачно изразходване на средства от общинските бюджети. Извършваният предварителен контрол се осъществява на два етапа. Първият етап се осъществява преди да се открие процедурата, а вторият – след като са публикувани документите. Вторият етап е свързан с проверка на това, дали са изпълнени всички законови изисквания и препоръки от агенцията. Проверката завършва с изготвянето на документ, в който се посочват констатираните слабости и несъответствия със Закона за обществените поръчки.

През 2012 година Агенцията изразява становища за законосъобразност на 865 процедури за обществени поръчки. През следващата, 2013 година, техният брой нараства на 1300 бр. За 2014 година процедурите, подложени на предварителен контрол, са 1284 бр. През 2015 година са изготвени становища на база на извършени контролни действия за 1611 броя поръчки.

Процентът на законосъобразните и незаконосъобразните процедури след проведените проверки за периода 2011 – 2015 година е представен на Фигура 1.

Фигура 1. Процент на законосъобразните и незаконосъобразните процедури за обществени поръчки за периода 2011 – 2015 година.

Основният проблем, пред който се изправят при осъществяване на предварителния контрол от Агенцията за обществени поръчки през последните няколко години, е невъзможността, навреме да се обработят всички постъпили преписки. Причините за това са две: недостатъчният административен персонал и постоянно увеличаващият се брой на откритите процедури за обществени поръчки.

Други нарушения, които се наблюдават в процеса на осъществяване на обществените поръчки, са :

- ◆ допускане до участие на фирми, които не отговарят на всички поставени изисквания и следователно е редно да бъдат отстранени от търга;

- ◆ отстраняването на участници, които не са изпълнили несъществени изисквания и съответно няма правно основание за тяхното дисквалифициране;

- ◆ възложителите поставят някои неоснователни изисквания пред фирмите, като например цялото техническо оборудване да бъде собственост на фирмата изпълнител или изискването, участниците да притежават сервизна база в точно определено населено място към момента на подаване на техните оферти;

- ◆ изискванията, които се поставят към ключовите експертите, са завишени или занижени или не са съобразени с предмета на поръчката;

- ◆ при проверка на сключените договори от Агенцията за държавна финансова инспекция се констатира, че договори, представени в началото, публикувани заедно с документацията за участие, се различават от тези, сключени впоследствие – сключени вече договори се изменят неоснователно и неправомерно; съкращават се срокове за изпълнение на проекти; възлагат се допълнителни услуги или се увеличават изискванията към крайните резултати; неоснователно се съкращава обемът на поръчката.

По доклад за дейността на Агенцията за държавна финансова инспекция за 2011 година са проверени 1368 процедури за обществени поръчки на обща стойност 1 459 725 097 лв. От тях при 821 са установени нарушения на стойност 1 060 365 119 лв. В общините са констатирани нарушения при 492 процедури, а стойността на нарушенията е в размер на 693 987 001 лв. През 2012 година Агенцията проверява 2 446 обществени поръчки на стойност 9 862 896 203 лв., при 1235 от тях са установени нарушения. Стойността на тези нарушения е 9 306 085 313 лв. От тези 1235 нарушения 807 са в общини. Стойността на тези 807 нарушения е в размер на 406 496 131 лв.

През 2013 година Агенцията извършва 478 финансови инспекции и проверки, от тях 138 са в общини. Проверени са 2484 процедури за обществени поръчки. От тези 478 проверки 202 са включени в Годишния план на АДФИ. В този план са предвидени 12 от проверките на бъдат на общинско ниво. След постъпили сигнали и други искания са проведени извънредно още 126 проверки на местните органи на властта. Нанесените вреди, за които се търси впоследствие пълна имуществена отговорност от причинилите ги лица, са в размер на 1 795 562 248 лв. От тази сума 662 416 454 лв. е вследствие на нарушения в общини. Съставени са 6 акта на общински служители на обща стойност 524 270 лв.

През 2014 г. са проверени 2440 случая на изразходване на средства чрез обществени поръчки. Стойността на тези поръчки възлиза на

1 816 102 938 лв. Нарушения са открити в 924 случая, а стойността на тези нарушения е 889 016 642 лв. В общините са установени 55 случая на обществени поръчки с допуснати нарушения на стойност 86 116 353 лв. За 2015 година са проверени 1734 обществени поръчки, в т.ч. 614 обществени поръчки на стойност 1 679 979 833 лв. са в общините. Това, което констатира Агенцията, е, че при 41% от тях (712 броя) има нарушения. Стойността на тези нарушения е 846 746 512 лв. Те са групирани по следния начин:

◆ нарушения, които водят до неспазване на основните принципи, заложиени в Закона за обществените поръчки – в 379 поръчки (22%) са нарушени принципите за публичност и прозрачност, свободна и лоялна конкуренция, равнопоставеност и недопускане на дискриминация. Констатира се, че има 310 случая на непроведени обществени поръчки, въпреки че са налице всички законови основания за това. От тези 310 броя 23 са в общини. Нарушенията в общините са на стойност от 18 514 908 лв. В 25 случая са сключени анекси към договорите за обществени поръчки, чрез които се променят цени и срокове на поръчката. При 19 от процедурите възложителите са поставили условия, които дават предимство на определени участници пред други.;

◆ нарушения с процедурен характер – те са свързани основно с неспазване на срокове, неподаване навреме на информация, която е необходимо да се впише в Регистъра за обществените поръчки, пропуски при оформянето на документацията, ненавременен внасяне и освобождаване на гаранции за изпълнение и участие, както и тяхното неправилно определяне, такива нарушения има при 333 от процедурите (19%).

След проведените проверки са съставени 173 акта в общини за административни нарушения срещу длъжностни лица за допуснати от тях нарушения в процеса на възлагане на обществени поръчки. Данните за броя нарушения при обществените поръчки в общините са показани в Таблица 1.

Таблица 1.

Нарушения в областта на обществените поръчки в общините

Години	Проверени обществените поръчки		Констатирани нарушения в областта на обществените поръчки			Констатирани нарушения в областта на обществените поръчки в общините		
	Брой	Стойност в лв.	Брой	Стойност в лв.	%	Брой	Стойност в лв.	%
2015	1734	1679979833	712	846746512	41%	214	200585924	30%
2014	2440	1816102938	924	889 016 642	38%	55	86 116 353	6%
2013	2484	2545272457	1 376	1795562248	55%	206	662 416 454	15%
2012	2 446	9862896203	1235	9 306 085 313	50%	807	406496131	65%
2011	1368	1459725097	821	1060365119	60%	492	693 987 001	60%

Конкретните примери от българската практика за грешки и нарушения са много. По данни от доклад за дейността на ДАНС за 2014 година нарушения се правят както при поръчките за големи инфраструктурни проекти, така и при малките обществени поръчки, свързани с изграждането на спортни площадки, градско осветление и др. Най-често няколко фирми държат монопола в определена община и само те печелят всички проекти. Тяхната „победа“ се осигурява посредством специално подбрани критерии за оценка на офертите, кратки срокове за представяне на цялата необходима документация, гаранции за качество и др. С участници, неспечелили търга, се правят договорки да не подават жалби в съда за сметка на обещания за „спечелването“ на бъдещи проекти. Прави се предварителна договорка между участниците и разделяне на проектите още преди подаване на офертите.

II. Възможности за корупционни нарушения във всеки един етап от осъществяване на обществената поръчка и начини за противодействие срещу тях

Изброените по-горе нарушения при обществените поръчки често са вследствие на корупцията. Най-много корупционни практики в парична стойност има в областта на обществените поръчки. Думата „корупция“ произлиза от латински (corruptio) и буквално се превежда като „развалено“ или в „лошо състояние“. В българското законодателство липсва точна правна дефиниция на понятието „корупция“. В българския тълковен речник този термин се определя като „поквареност на длъжностно лице; продажност“. (Нончев, 2016). Под корупция в световен мащаб се разбира злоупотреба с власт, водеща до неправомерно облагодетелстване, незаконосъобразно и нецелесъобразно изразходване на публични средства. (Илиева & Митев, 2007). Корупцията се появява вследствие на взаимодействието на частния бизнес с публичната администрация, самата корупция има своите типични проявления в практиката (корупционни нарушения), изразяващи се в искането, предлагането и даването на подкуп или получаването на друга облага на държавен или общински служител, в резултат на което той недобросъвестно изпълнява своите служебни задължения (Нончев, 2016). Най-често корупцията се инициира по следните начини:

- служителят директно заявява каква „цена“ трябва да заплати частното лице, за да може да извърши исканата от него услуга;
- служителят не иска директно да получи нещо в замяна на извършване на желаното действие, но създава пречки пред неговото реализиране и „намеква“ за алтернативни корупционни възможности за осъществяването му;

- лицето, искащо да му се извърши определена услуга, само предлага на служителя да му заплати съответно „възнаграждение“ за нея.

В резултат на оценки и изследвания на различни неправителствени организации и Европейската комисия България е поставена в групата на изоставащите страни – членки на Европейския съюз в борбата с корупцията. Проведени анкети сред българските граждани и частни компании показват, че над 70 % от тях са на мнение, че корупцията в България е широко разпространена и е сред основните пречки пред развитието на частния бизнес. Анкетите показват, че под 20 % от населението смята, че предприетите досега мерки за справяне с корупцията постигат желаните резултати. Същевременно изследванията показват, че в последните осем години все повече граждани проявяват нетърпимост към корупцията и не се поддават на корупционен натиск. Трите сфери, в които най-широко се разпространява корупцията, са: обществените поръчки; здравеопазването; издаването на лицензи и разрешения.

Проучванията в сферата на обществените поръчки показват, че малко над 50 % от фирмите са били възпрепятствани да спечелят определен търг заради корупцията, а над 15 % анкетираните фирми са подложени на корупционен натиск (Стратегически насоки за превенция и противодействие на корупцията 2015-2020 г., 2016).

Вследствие на корупцията се нарушават основните принципи, заложи в Закона за обществените поръчки за публичност и прозрачност, свободна и лоялна конкуренция, равнопоставеност и недопускане на дискриминация. Нарушаването им често е в ущърб на обществото, защото така се облагодетелства определена фирма, която най-често не предлага най-доброто съотношение между цена и качество. Вследствие на това неефективно се използват публичните средства за сметка на облагодетелстването на отделни лица. Така се открояват два аспекта на проблема – икономически и правен (Пашев, Дюлгерев, & Касчиев, 2006). Икономическият се свързва със закупуването на стоки и услуги при по-неизгодни от пазарните условия, т.е. или цената им е по-висока от пазарната или качеството им е по-лошо. Правният се свързва с изграждането на законови бариери пред подобни ощетяващи общността действия, защото в повечето случаи те, макар и ощетяващи, не нарушават законовите правила.

Проблемът с корупцията в тази област не е нито нов, нито специфичен само за България. Причината за това е, че чрез обществените поръчки се разпределя значителна част от публичните средства. Те са пресечна точка на интересите на публичния и частния сектор.

Корупционните нарушения могат да бъдат обобщени в три основни групи (Клитгард, Маклей-Абароа, & Парис, 2006):

- ✓ тайни договаряния между участниците в търговете, което води до повишаване на цената на поръчката;
- ✓ подкупване на служители, за да се осигури победата;

- ✓ подкупване на служители, които не само да осигурят спечелването на търга, чрез по-ниски тръжни цени, които са под съвкупните разходи и съответно печелят търга. След това се правят промени, разходите се преизчисляват, правят се необходимите промени и допълнения към договора от служителите, взели подкупа.

Целият процес на закупуването на стоки и получаването на услуги от общините е доста продължителен и минава през няколко основни етапа и във всеки един от тях се открива корупционна възможност:

1. Вземане на решение за откриване на процедура за възлагане на обществена поръчка – изготвя се обявлението за поръчката и останалата необходима документацията за участие в процедурата. Решението и обявлението се изпращат до Агенцията, за да бъдат вписани в Регистъра на обществените поръчки. Назначава се комисия, която да проведе процедурата. Тук може да се осъществи договорка между служители на общината и определена фирма, като още в самото обявление и придружаващата го документация, в която се посочват всички изисквания, технически характеристики и т.н., те да са в полза на въпросния участник, като се подберат така, че именно тази фирма да може да отговори на поставените изисквания. Често срещано нарушение е да се подберат качествени критерии, на които да може да отговори само предварително определена фирма. (Пашев, Нешев, & Инджова, 2009). Друга възможност, която се отваря през този етап, е да се даде подкуп на служител, който да изнесе вътрешна информация, така че кандидатът да получи преимущество пред конкурентите си.

Възможностите за справяне с корупцията на този етап са свързани с: осигуряването на добро заплащане на общинските служители и ясно очертани начини за израстване в кариерата и допълнителните стимули за добре свършена работа, за да не бъдат „изкушени” срещу заплащане да подпомогнат спечелването на търга на точно определена фирма; засилване на превантивния контрол от външните контролни органи, за да не се публикуват обявления, гарантиращи спечелването на търга от точно определен участник.

2. Внасяне на гаранция за участие и подаване на оферта от всеки един кандидат – през този етап може да се осъществи тайно споразумение между участниците, при което чрез манипулация на офертите се осигурява спечелването на търга от предварително избран сред тях участник. Това може да се осъществи чрез подаване на оферти, които са твърде високи и само на определения кандидат да е приемлива. При наддаване или се въздържат от него, или спират, за да може да победи договорената фирма. Фирмите предварително си разделят пазара според продуктите, които произвеждат или услугите, които извършват, според региона, където работят и т.н. и не участват в търгове извън предварително определените им граници. Тези тайни договорки могат да включват в себе си отново под-

купването на служители към общината, които са разкрили тези тайни договори, за да си „затворят очите”.

На този етап кметовете и цялата общинска администрация е необходимо да оказват съдействие на контролните органи при разкриването на тайни споразумения между участниците, за целта е необходимо, те да бъдат стимулирани своевременно да подават информация при съмнение за нарушения от страна на фирмите. Служителите, които доказано са си „затворили очите”, да бъдат ефективно санкционирани.

3. Разглеждане, оценка и класиране на офертите от комисията – в срок от 5 работни дни след приключване работата на комисията възложителя излиза с мотивирано решение за избор на изпълнител. Тук може да се предложи парична сума на служителите срещу по-благоклонно разглеждане на определена оферта. Възможно е и политически натиск върху служителите, за да спечели фирма, която е техен „спонсор” (Клитгард, Маклей-Абароа, & Парис, 2006).

Необходимо е да се преразгледа политиката, свързана с наказанията, те да бъдат степенувани съобразно тежестта. На висшестоящите, оказали натиск върху своите служители при избор на изпълнител, да бъдат наложени по-строги санкции.

4. Сключване на договора за обществена поръчка между изпълнителя и възложителя, внасяне на гаранция за изпълнение от страна на избраната фирма и изпълнение на договора. По време на изпълнението на договора е възможно предварително занижение на разходите, с цел да се спечели търгът лесно, след това да бъдат преразгледани и признато тяхното увеличение. Не се вземат предвид текущите разходи за поддръжка, които по-късно увеличават цената. (Пашев, Нешев, & Инджова, 2009). На този етап корупция може да се появи и при оценяването на качеството на извършената работа. Възможно е, то да бъде по-лошо от предварително договореното, но вследствие на подкуп комисията, която оценява крайния резултат, да не забележи това.

На този етап за справяне с корупцията е нужно, стандартизираните договори периодично да бъдат проверявани за настъпили неправомерни изменения в тях.

Необходими са по-строг контрол от страна на външните контролни органи на всеки етап от осъществяване на обществената поръчка и по-строги санкции за вътрешните контролни органи при установяване на недоброръчително изпълнение на техните задължения и ненавременен сигнализиране при разкриване на корупционно нарушение.

Повечето предложения за борба с корупцията, които се правят, обикновено са свързани с промени в нормативната уредба. Практиката обаче в повечето случаи показва, че каквито и промени да се правят там, повечето пъти те водят след себе си или до разширяване обема на администрацията, или до увеличаване на административните правомощия, което увеличава тяхната власт и възможности да влияят върху крайния

резултат. (Клитгард, Маклей-Абароа, & Парис, 2006). За да бъде една нормативна рамка така променена, че в действителност да дава резултати, е необходимо, тя да ограничава възможностите за субективизъм при избора на изпълнител и води до по-добра отчетност.

Допълнителни мерки, които могат да бъдат предприети за справяне с корупцията, са: управляващите да осигурят квалифициран персонал, който да отговаря за обществените поръчки; да се поощрява на конкуренцията – при възможност голям – проект да бъде разделен, за да бъде изпълнен от няколко по-малки фирми, а не само от една голяма фирма, можеща да го осъществи изцяло, така ще се подпомогне конкурентната борба. Възможността, повече от една фирма да се бори за осъществяването на един проект, ще намали цената на проекта, което ще е от полза за общината (Клитгард, Маклей-Абароа, & Парис, 2006); външните контролни органи е необходимо да имат правомощията да лишават от права фирмите, които по този начин решават да си осигурят победата.

Заклучение

В заключение може да се каже, че трудно е да се разкрият корупционните нарушения. Причината е, че корупцията и неефективността понякога са трудно различни (Клитгард, Маклей-Абароа, & Парис, 2006), но е възможно да се открият някои типични сигнали за корупционни нередности:

- посочване на неясни спецификации, посочване на специфични марки или техника в обявлението;
- броят на фирмите, които участват в организираните търгове от общината, е сравнително малък или остава за дълго време постоянен, въпреки че потенциалният брой конкуренти трябва да бъде по-голям;
- при извършени проверки одитори установяват, че има разминаване между заявените или пазарните цени и тези, по които се осъществява проектът;
- има преразход на средства в края на проекта, които не се дължат на никакви съществени промени в спецификациите или на инфлация;
- правят се повече поръчки от първоначално договорените, договорот се продължава на база на еднолично решение;
- крайният продукт не отговаря на първоначално заложените спецификации;
- удължават се първоначално поставените срокове за изпълнение на проекта.

Предлагат се множество варианти за противодействие срещу корупционните практики, но за да бъдат всички те успешни, е необходимо, преди всичко ръководителите да изпълняват съвестно своите задължения. Кметовете трябва да си сътрудничат тясно с останалите органи на властта

и да съдействат за разкриване на нарушения или тайни споразумения между фирми. Вътрешните контролни органи да бъдат стимулирани, съвместно да изпълняват своите задължения и своевременно да сигнализират при съмнение за корупционни нарушения.

Във всеки един от етапите на осъществяване на обществената поръчка, ако се създадат подходящите условия, корупцията може да бъде преборена. Общинските служители, отговарящи за осъществяването на дадения проект, е необходимо да бъдат образовани, опитни и честни. Да не се правят политически назначения. Процедурата на отваряне на офертите да бъде публична. По-трудно се откриват тайните договаряния между фирми, но финансовите санкции за подобни разкрити споразумения може да послужат като средство за противодействието им.

Агенции, които да бъдат наемани от общините да изготвят и ръководят целия процес по обществена поръчка, е един добър вариант, за да не бъдат „изкушавани” общинските служители. Тези агенции е необходимо да бъдат на национално ниво и да имат добра репутация. Постоянният контрол и строгите санкции при констатиране на нарушение са също начин за намаляване на корупцията.

Използвани източници:

Агенция за държавна и финансова инспекция. (н.д.). Изтеглено на 9 6 2016 г. от <http://www.adfi.minfin.bg>

Агенция за обществени поръчки. (н.д.). Изтеглено на 4 6 2016 г. от http://rop3app1.aop.bg:7778/portal/page?_pageid=93,288249&_dad=portal&_schema=PORTAL

Брусарски, Р., Захариев, А., & Манлиев, Г. (2015). *Финансова теория*. Велико Търново: Фабер.

Илиева, С., & Митев, Ю. (2007). Изтеглено на 20 5 2016 г. от http://transparency.bg/wp-content/files/2007_Book_Public%20Procurement_2007.pdf

Клитгард, Р., Маклей-Абароа, Р., & Парис, Л. (2006). *Корумпирани градове*. София: Сиела.

Лилова, Р. (2015). *Финанси*. Свищов: АИ "Ценов".

Лилова, Р., Радулова, А., & Симеонов, С. (2016). *Бюджет и бюджетна политика*. В.Търново: Фабер.

Нончев, А. и. (27 12 2016 г.). *Корупционни практики и превенция на корупцията*. София, България.

Пашев, К., Дюлгеров, А., & Касчиев, Г. (2006). Изтеглено на 5 6 2016 г. от <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/04534.pdf>

Пашев, К., Нешев, Г., & Инджова, А. (2009). Изтеглено на 30 5 2016 г. от <file:///C:/Users/user/Downloads/work-corruption.risk.May.pdf>

работна група. (2015). *Портал за обществени консултации*. Изтеглено на 5 6 2016 г. от <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=956>

Стратегически насоки за превенция и противодействие на корупцията 2015-2020 г. (28 12 2016 г.). София, България.